

El colmado de embutidos Torra i San de Barcelona

Un altre projecte desconegut
de Lluís Domènech i Montaner

Carles Sàiz i Xiqués

L'any 1883 Lluís Domènech i Montaner va projectar l'interior d'una botiga d'embotits i queviures de luxe a Barcelona, el *Colmado Torra y San* -que posteriorment es digué Feliu y Mestre-, situat als baixos del carrer Portaferrixa, cantonada amb la Rambla dels Estudis. L'historiador Carles Sàiz segueix aportant noves dades sobre aquest genial arquitecte d'ascendència canetenca i ens aporta, en aquesta ocasió, dades sobre aquest projecte fins ara totalment desconegut.



El Colmado Torra y San estava al carrer Portaferrixa, 1

El dia 21 de setembre de 1883 el diari *La Vanguardia* publicava que “entre los varios establecimientos, cuya inauguración tendrá lugar estos días, figura un colmado, propiedad de los señores Torra y San, en la calle de la Puertaferrixa, núm. 1”. [1] I pocs dies després apareixia amb més detall que “el día oportunamente indicado tuvo lugar la inauguración del magnífico colmado que los señores Torra y San han establecido en los bajos del palacio López, [2] calle de la Puertaferrixa, núm. 1. Dichos señores poseen en Vich una fábrica de embutidos, movida á vapor, la cual es la primera de España y tal vez ninguna la supera en el extranjero. De aquí que dichos señores puedan garantir los productos que expenden, cuya circunstancia no la reúne ninguno de los establecimientos de su clase (...). Los señores Torra y San, en el indicado colmado, no han perdonado gasto alguno para que su establecimiento se distinguiera por su riqueza, elegancia y gusto artístico, y por cierto que lo han conseguido”. [3]

A Barcelona, la botiga d'embotits Torra y San era la part més visible d'un negoci importantíssim d'indústria càrnica. La fàbrica Torra y San es trobava a Vic i en aquell moment

era el centre més important de l'Estat en instal·lacions i en volum de producció. La fàbrica osonenca es va fundar a mitjans anys 60 de la mà de Pere i Joan Torra però a inicis de 1880 s'hi va afegir el barceloní Francesc Robert i Yarzabal, que va fer una ampliació de capitals i va facilitar el trasllat de la producció als afores de la ciutat, prop de l'estació de ferrocarril, en un gran edifici de quatre plantes amb maquinària puntera. *La Vanguardia* apuntava en les seves pàgines llavors ja les qualitats d'aquesta raó dient que *"hoy día, gracias á los esfuerzos de los señores Torra y San, podrá rivalizar con los mejores establecimientos de su clase que hay en el extranjero; puesto que han montado en Vich la primera fábrica de embutidos de Europa, dotándola de espaciosos locales y de maquinaria modelo a propósito para la mayor facilidad de esta industria. Para ello no han perdonado medios ni sacrificios."*[4]

Des de feia anys la fàbrica d'embotits Torra y San gaudia de prestigi i des de 1878 era proveïdor oficial de la família reial espanyola. De fet, l'any 1881 els embotits Torra, San y Cía havien obtingut la medalla d'Or a l'Exposició de Matanzas, a Cuba, i el 1882 havien destacat en l'Exposició de Vilanova i la Geltrú, on s'endugueren la "Medalla a la perfección".[5] La Torra i San tenia dipòsit de productes a diferents botigues de Madrid i a Barcelona, on comptava amb despatx al carrer Barra de Ferro, 5, [6] des d'on gestionaven les vendes al major dels seus articles. Però la importància que assolía dia a dia la indústria Torra y San va fer que els socis del negoci es plantegessin obrir botiga pròpia a Barcelona per vendre també al detall els seus productes. La Torra y San llogà un dels baixos comercials situats al Palau Moja,[7] que era, sens dubte, el centre neuràlgic de Barcelona i encarregaren el projecte decoratiu de l'establiment a uns dels arquitectes més reputats del moment, Domènech i Montaner.



Etiqueta dels embotits Torra y San, amb la imatge de la fàbrica de Vic



El Palau Moja, abans de la reforma dels baixos comercials, quan hi havia la Torra y San

Lluís Domènech, malgrat la seva joventut, ja era conegut en els cercles barcelonins per la seva activitat docent a l'Escola d'Arquitectura i comptava amb força obra arquitectònica realitzada a la capital. El 1876 Domènech havia reformat el bloc de pisos de la seva família, a la ronda Universitat. El 1879 havia bastit la torre-mansió de Francesc Simon, a Gràcia. El 1880 havia fet la casa d'Adela Domènech i Lluís Furguí i en aquell moment treballava en el projecte de la nova seu de l'Editorial Montaner i Simon. També, pel maig de 1883 havia presentat l'avantprojecte de la nova duana de Barcelona, a la platja dels pescadors i l'agost d'aquell any, durant la seva estada estiuenca a Canet, havia decorat l'interior del Teatre Principal del poble. Domènech i Montaner va acceptar també, a mitjans 1883, l'encàrrec de decorar la botiga de queviures Torra y San.

Al *Colmado Torra y San*, Domènech va dissenyar un establiment de luxe, tal i com volien els seus propietaris. La botiga comptava amb tot un treball de prestatgeries corregudes que envoltaven l'establiment, tallades amb elements iconogràfics de motius industrials fets amb fusta de noguera i combinats amb vitralls i pintures brillants de faiença, que imitaven elements ceràmics.

De les prestatgeries *La Vanguardia* n'esmentava que *"ofrecen verdadera novedad las correderas de cristal de los armarios, sin marco de ninguna especie, que tienen clavado en la misma materia unas grandes abrazaderas de bronce"*.

Per poder realitzar aquesta obra, Lluís Domènech es va envoltar de professionals de primera línia com l'ebenista Francesc Guàrdia i l'escultor tallista Antoni Grillo per a fer els treballs de fusteria de la botiga. També va encarregar la decoració pictòrica de l'establiment a Eugeni Saumell de Llavalloll i Jaume Vilaró Calvó els quals van deixar una bona obra. Segons *La Vanguardia* *«tiene el decorado en general el aspecto de buffet o alacena, sobretudo en la testera de la tienda, siendo los adornos alusivos al ramo de industria á que se dedican los dueños de la tienda»*. I és que la Saumell i Vilaró va ser de les empreses més prestigioses de Barcelona i val a dir que pocs mesos després de fer els treballs de la botiga Torra y San, Lluís Domènech els encomanà també els estucs

planxats de la façana de l'Ateneu de Canet, durant la reforma que l'arquitecte va fer entre 1884 i 1885. La lampisteria de la botiga va anar a càrrec de Josep Oliver i sembla ser que la il·luminació que dissenyà Domènech destacava força atès que *La Vanguardia* ressenyava el dia de la inauguració que *«sin estar aun acabados [referint-se als llums], presentan un carácter nuevo»*. Sembla que també eren curiosos els detalls de ferro de la botiga, que els va fer la serralleria de Pere Sancristòfol.

Pel que fa als vidres, vidrieres i vitralls tots van estar fets per Josep Amigó Monturiol, un dels millors artesans vitrallers -junt als Rigalt- del període modernista.

D'altra banda, tenim constància que els marbres de la botiga eren de l'italià Marsili i les màquines de pes les van fer a la fàbrica de bàscules i romanes de Cayetano Pié Sierra, de Barcelona.

Al terra, Domènech i Montaner hi va fer posar un mosaic que imitava el marbre, en sintonia amb les lloses dels taulells i les prestatgeries de la botiga on, acabada d'inaugurar ja estava plena d'embotits de la Torra y San ja que en aquell moment ja en fabricava 57 tipus diferents, a banda de tot allò que s'importava de les principals ciutats d'Europa. A la botiga Torra y San hi havia *«el salchichón de Vich con la mortadela de Bolonia, el salame de Nápoles y el salchichón de Lyón»* i del centre de la botiga *«des-*



Imatge actual del Palau Moja, vist des de la Rambla, amb els pòrtics dels baixos fets entre 1934 i 1937.

cuella un colossal salchichón de Vich, de 100 kilogramos”. [8] També s’hi podia comprar els millors productes envasats com ara el champagne Mercier, el licor de Saint Vicent du Paul, els vins Cepa de Macon, el licor Bosch y hermano de Badalona i fins i tot el Rom Badardí de Cuba, entre d’altres. Malgrat tanta oferta i luxe, l’establiment no tingué bon futur. Les divergències entre els socis de la Torra, San y Cia, Francesc Robert i Joan Torra va fer que, dos anys després de l’obertura de la botiga de queviures, decidissin desprendre’s del negoci. A inicis de 1886 el diari *La Ilustración* reproduïx un anunci senzill de la Torra, San y C^a que diu “fabricantes de salchichón. Despacho: Cortes, 250. Depósito: Puertaferriera, 1. Barcelona”, [9] és a dir, la Torra y San ja havia traspassat el negoci però seguien proveïnt els embotits en el mateix establiment, llavors ja amb el nom de “Colmado Feliu y Mestre”. D’altra banda, a partir de 1890 Francesc Robert es quedà amb la plena propietat de la fàbrica Torra y San i Cia, que passà a dir-se “Fábrica de embutidos Francisco Robert, Successor de Torra y San” mentre que l’altre soci, Joan Torra va endegar una nova fàbrica de llonganisses a la mateixa ciutat de Vic.



Anunci de la Torra y San a la premsa de finals de segle XIX

La raó Feliu y Mestre va gestionar l’antic «colmado» Torra y San, com a mínim, fins a finals de segle XIX. A partir d’aquí perdem el rastre i desconeixem quan van tancar la botiga de queviures. El que és segur és que l’any 1934, quan el propietari de l’immoble, Joan Antoni Güell i López, tercer marquès de Comillas, va obtenir els permisos de l’Ajuntament per obrir els pòrtics de la Rambla, [10] la botiga de queviures dissenyada per Lluís Domènech ja havia tancat les seves portes i per tant, els elements de decoració modernista ja havien desaparegut.

Aplicación de las atracciones de los electroimanes.	172
Campanilla para servicio de aviso de incendios en New York.	186
Enfiteles. Combinación del hidrógeno y oxígeno por el paso de la electricidad.	176
Producción de agua quemando hidrógeno.	182
Alambique para la destilación del agua.	194
Precios de venta en toda España.	

TORRA, SAN Y C.^a
fabricantes de salchichón.
DESPACHO: Cortes, 250. DEPÓSITO: Puertaferriera,
BARCELONA

FUNDICIÓN TIPOGRÁFICA
Y CINGELADO DE PUNZONES
DE
JACOB DE NEUFVILLE
BARCELONA

Especialidad en Caracteres ordinarios.—Matrices originales.—Metal duro superior.—Gran variedad en Titulares, Orlas, etc., etc.

Anunci publicat a inicis de 1886 al diari *La Ilustración*

CARLES SÀIZ I XIQUÉS
Historiador

[1] *LA VANGUARDIA*, 21-9-1883 p. 6212

[2] *LA VANGUARDIA*, 25-9-1881 p. 5219

[3] *LA VANGUARDIA*, 21-9-1883 p. 6212

[4] *LA VANGUARDIA*, 21-9-1883 p. 6212

[5] *LA VANGUARDIA*, 1-2-1882, p. 7142.

[6] Anys després, el despatx de la Torra y San es van traslladar a la Travessera de les Corts, 250 i posteriorment a la ronda Sant Pere, 48.

[7] El Palau Moja era propietat de Claudio López, després que morís, pocs mesos abans Antonio López López, el primer Marquès de Comillas. La raó Torra y San va llogar el local de la botiga de queviures, per tant, al seu successor i hereu, Claudio López Bru.

[8] *LA VANGUARDIA*, 25-9-1881 p. 5219

[9] *LA ILUSTRACIÓN*, 24-1-1886 p. 63

[10] Les obres d’obertura dels pòrtics no van acabar fins l’any 1937. A: *LA VANGUARDIA*, 26-6-1934, p. 10. i 6-8-1937 p. 1.